

Rozvoj povodia rieky Tisa

V minulom čísle Enviromagazínu sa prezentovali zdroje zahraničnej pomoci na podporu environmentálnych projektov, medzi ktoré patria aj Programy nadnárodnej spolupráce Stredná Európa a Juhovýchodná Európa pre programovacie obdobie 2007 – 2013. V rámci Programu nadnárodnej spolupráce Juhovýchodná Európa (SEE Programme: <http://www.southeast-europe.net>) bola došiaľ uzatvorená jedna výzva na predkladanie projektov. Slovenská agentúra životného prostredia (Centrum hodnotenia environmentálnej kvality regiónov, Košice) sa zapojila do tejto prvej výzvy a predložila spolu s ďalšími partnermi projektový zámer cez prioritnú os č. 4: Rozvoj nadnárodných synergii pre oblasti udržateľného rastu.

V rámci OP Juhovýchodná Európa sa uskutočňuje dvoj krokový princíp predkladania projektových zámerov. V 1. kroku výzvy (máj – jún 2008) sa predložilo celkovo 822 platných žiadostí (Expression of Interest). Pozvanie do 2. kola na základe rozhodnutia Monitorovacieho výboru získalo celkovo 95 projektov. V 2. kroku výzvy (október – november 2008) bolo celkovo predložených 90 kompletných projektových žiadostí (Application Form), z ktorých 40 projektových žiadostí bolo schválených. Z celkovo 822 platných projektových žiadostí, bolo definitívne schválených 40 projektov a medzi nimi bol aj projekt, do ktorého je zapojená SAŽP – projekt Rozvoj povodia rieky Tisa – TICAD (Tisa Catchment Area Development). Samotný projekt TICAD začal v máji 2009. Celkové trvanie projektu je 34 mesiacov. Hlavným zdrojom financovania (85 %) je Európsky fond regionálneho rozvoja (ERDF) a národné spolufinancovanie (15 %). Celkový rozpočet projektu je 2 780 467 eur, podiel SAŽP z celkového rozpočtu projektu je 465 325 eur.

Východiská projektu

Povodie rieky Tisa predstavuje územie s rozlohou takmer 158 000 km², ktoré sa rozprestiera na území piatich štátov (Slovensko, Maďarsko, Rumunsko, Srbsko a Ukrajina) a prekračuje hranice Európskej únie. Tento európsky cezhraničný priestor (z pohľadu jednotlivých krajín aj z pohľadu EÚ) čelí komplexu problémov – environmentálnych, ekonomických, a to v oblasti dopravnej a technickej infraštruktúry, sociálnych problémov vyžadujúcich nadnárodnú spoluprácu pri hľadaní trvalo udržateľných riešení.

Východiskom projektu TICAD je medzinárodná iniciatíva CEMAT (Európska konferencia ministrov zodpovedných za regionálne a priestorové plánovanie). V intenciách Hlavných princípov pre trvalo udržateľný priestorový rozvoj európskeho kontinentu, bola na 13. zasadnutí Európskej konferencie ministrov zodpovedných za územné plánovanie v Lublane v roku 2003 prijatá Iniciatíva o trvalo udržateľnom priestorovom rozvoji povodia rieky Tisy, podpísaná kompetentnými ministrami Maďarskej republiky, Rumunskej republiky, Federácie Srbska a Čiernej

Hory, Slovenskej republiky a Ukrajiny. V rámci iniciatívy zúčastnené strany sa dohodli, že sa budú podieľať na vypracovaní vízie integrovaného cezhraničného priestorového rozvoja územia povodia rieky Tisy, pričom sa budú zvlášť brať do úvahy Hlavné princípy pre trvalo udržateľný priestorový rozvoj európskeho kontinentu. Pre dosiahnutie tohto cieľa sa vypracuje spoločná Stratégia trvalo udržateľného priestorového rozvoja povodia rieky Tisy na základe spoločného konceptu udržateľného rozvoja.

Slovenská republika (zastúpená MVARR SR a SAŽP) bola spolukoordinátorom predchádzajúceho projektu Trvalo udržateľný priestorový rozvoj povodia rieky Tisa (v období 2004 – 2007), ktorý predchádzal projektu TICAD. Avšak tento projekt bol zastavený v štádiu úvodného rozpracovania pre problémy partnerských krajín s financovaním – Rumunsko a Ukrajina, resp. pre problémy so samotným zapojením do projektu – Srbsko. Nastalo obdobie hľadania riešenia ako pokračovať v prácach, ako vyriešiť finančné problémy niektorých partnerov a zapojenosť chýbajúceho partnera. Riešenie prišlo vďaka novovzniknutému Programu nadnárodnej spolupráce Juhovýchodná Európa pre programovacie obdobie 2007 – 2013. Myšlienka pro-

a spoločných odporúčaní pre udržateľný priestorový rozvoj povodia rieky Tisa.

Projekt sa zameriava na nasledujúce špecifické otázky:

- Znížiť zraniteľnosť (racionálne využívanie vodných zdrojov, vhodné využívanie krajiny, prispôbenie sa a

Slovenskí partneri (SAŽP a MVARR SR) projektu počas aktivít v pracovných skupinách

- zmiernenie vplyvov zmeny klímy, dosiahnutie lepšieho porozumenia skutočných a potenciálnych environmentálnych rizík;
- Zlepšiť poznatky priestorových dôsledkov rôznych opatrení a rozhodnutí (mapovanie územných konfliktov, sledovanie územných zmien) pomocou implementovania vhodného IT modelovacieho programu;
- Zlepšiť reálne a funkčné komunikačné kanály (obnova tradičných sociálnych sietí, zlepšenie systému infraštruktúry a štruktúry osídlenia, rozvoj funkčnej polycentrickosti, oživenie cezhraničných sídelných vzťahov, obnova cestných a železničných hraničných prechodov, posilnenie cezhraničnej spolupráce);
- Zosúladiť využívanie prírodných a kultúrnych hodnôt (udržateľné využívanie územia, optimálny stav vodného hospodárstva, environmentálne uvedomenie, zdieľaná zodpovednosť za rieku Tisa);
- Propagovať spoločné rozvojové ciele a presadzovať účinné prerozdelenie finančných prostriedkov pre investičné aktivity.

Práce na implementácii projektu začali úvodnou konferenciou, ktorú zvolal vedúci partner projektu začiatkom júla 2009. Stretnutie sa uskutočnilo v Maďarsku v meste Tiszaújváros pri umelom jazere Tisza. Tento rezervoár, vytvorený na ochranu pred povodňami v 70. rokoch, v súčasnosti plní funkciu prírodnej rezervácie a je obľúbenou turistickou destináciou. Počas úvodnej konferencie partneri projektu, okrem prezentovania pracovných balíčkov projektu, zadefinovali spoločnú víziu, ktorá sumarizuje víziu povodia rieky Tisa o 20 rokov. Náš spoločný cieľ je podporovať taký rozvoj územia, ktorý zabezpečí budúcnosť ako „Žitie v harmónii pozdĺž rieky, ktorá spolu spája ľudí, prírodu a ekonomiku“.

Slovenská agentúra životného prostredia organizovala prvý pracovný workshop v Rožňave koncom novembra 2009, s cieľom zjednotiť si spoločnú metodiku spracovania národných analýz a prezentovať zoznam indikátorov pre databázu o území. Prvým krokom bolo zadefinovanie princípov pre vymedzenie riešeného územia, ktoré najvhodnejšie

jektu sa postupne rozpracovala a formovala v rámci spoločných prípravných workshopov.

Hlavný cieľ projektu je zameraný na nadnárodnú spoluprácu, ktorá bude spočívať vo vytvorení spoločnej databázy, pravidelnej výmene skúseností, myšlienok a nápadov, organizovaní workshopov a nakoniec vo vypracovaní spoločnej rozvojovej stratégie, územnoplánovacieho podkladov

zahrňa povodie rieky, takisto zadefinovanie územných jednotiek, ktoré budú použité ako základ pre spoločnú analytickú prácu. Nakoľko každá participujúca krajina má odlišné administratívne členenie, nebolo ľahké vymedziť spoločné riešené územie, resp. v rámci neho vymedziť menšie územné jednotky, ktoré by súčasne boli vhodnými jednotkami z hľadiska disponibilnosti štatistických databáz (napr. v Rumunsku chýba štatisticky sledovaný územný celok na úrovni NUTS 4 - región medzi „obcou“ a „krajom“).

V poradí druhý pracovný workshop sa uskutočnil v Rumunsku v kúpeľnom meste Băile Felix v máji 2010. Cieľom workshopu bolo prezentovanie národných analýz a databáz indikátorov jednotlivých krajín. Súčasťou workshopu bolo školenie zamerané na oboznámenie sa s novým softvérovým nástrojom, ktorý bude aplikovaný v projekte na modelovanie a vytváranie scenárov. Dodávatelia tohto nástroja, ide o holandsko-české konzorcium, prezentovali základnú filozofiu fungovania tohto nástroja a jeho využitie pri priestorovom plánovaní.

Medzi hlavné aktivity projektu patrí:

- Zostavenie spoločnej databázy informácií o území;
- Analýza stavu a perspektívy územia: národné štúdie a integrované zhodnotenie celého územia povodia rieky Tisa;
- Vypracovanie spoločnej stratégie vo vzťahu k vzájomne prepojeným cieľom vodného hospodárstva, využívania krajiny, ochrany prírody a krajiny, diverzifikáciou hospodárstva tak, ako aj k sociálnemu rozvoju;
- Prevzatie a implementovanie vhodného IT modelovacieho programu (Geonamica, Metronamica), ktorým bude možné vizuálne prezentovať možné dopady rôznych politických rozhodnutí a opatrení vo vzťahu k využívaniu krajiny, životnému prostrediu a infraštruktúre v rámci povodia rieky Tisa;
- Vypracovanie pilotných projektov reprezentujúcich typické problémy územia;
- Formulovanie odporúčaní: na národnej, regionálnej a špecifickej úrovni, na miestnej úrovni, formulovanie odporúčaní pre európsku politiku.

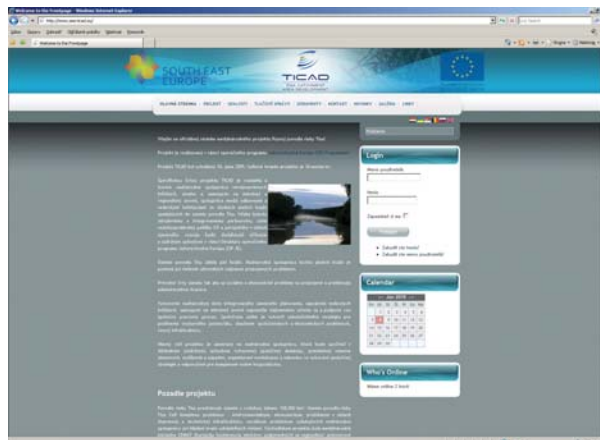
Partneri projektu

Projekt je postavený na aktívnej participácii partnerských organizácií z rôznych oblastí pôsobenia. Na implementácii projektu sa podieľajú regionálne a miestne rozvojové agentúry, plánovacie a vedecké inštitúcie, verejnoprávne inštitúcie a ministerstvá. Vedúcim partnerom projektu je VÁTI – maďarská nezisková spoločnosť s ručením obmedzeným pre regionálny rozvoj a plánovanie miest.

Rieka Tisza pri maďarskej obci Tokaj pri tohtoročných májových povodniach

- Partneri projektu z krajín EÚ: VÁTI a Regionálna rozvojová agentúra pre región Južnej veľkej roviny (Maďarsko), Národný inštitút pre výskum a vývoj pre mestské a územné plánovanie, Univerzita Babes-Bolyai, Fakulta geografie a Ministerstvo regionálneho rozvoja a bývania (Rumunsko), Slovenská agentúra životného prostredia a Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja (Slovenská republika).
- Partneri projektu z nečlenských krajín EÚ: Regionálne centrum pre rozvoj malého a stredného podnikania Subotica, PC Inštitút pre mestské plánovanie vo Vojvodine a Univerzita v Novom Sade, Fakulta poľnohospodárstva (Srbsko), Agentúra pre regionálny rozvoj a cezhraničnú spoluprácu Transcarpathia (Ukrajina).
- Partneri projektu v úlohe pozorovateľov: Ministerstvo pre národný rozvoj a hospodárstvo (Maďarsko), Viediecky sekretariát pre poľnohospodárstvo, vodné hospodárstvo a lesníctvo a Verejnoprávna spoločnosť vodného hospodárstva vo Vojvodine (Srbsko) a Medzinárodná komisia pre ochranu rieky Dunaj – ICPDR – skupina pre rieku Tisa (Rakúsko).

SAŽP sa bude podieľať na realizácii projektu TICAD ako partner na všetkých aktivitách projektu, jeho cieľoch a výsledkoch, bude hlavným partnerom jedného z troch pilotných projektov – Hornád. Špecifická úloha SAŽP v projekte spočíva vo formulovaní výstupov projektu na medzinárodnej úrovni a národnej úrovni. Za slovenskú stranu treba ešte uviesť, že na báze verejným obstarávaním dohodnutých subdodávok sú do projektu zapojené tiež ďalšie organizácie (Slovenský vodohospodársky podnik, Slovenský hydrometeorologický ústav) a tiež fyzické osoby – externí špecialisti pre profesie, ktorými SAŽP nedisponuje (napr. dopravný inžinier).

Očakávané výstupy

- Spoločná informačná databáza zahrňujúca celé územie povodia,
- Integrované priestorové rozvojové stratégie piatich participujúcich krajín zahrňujúce povodie rieky vytvorené na základe komplexných analýz súčasnej situácie,
- Integrovaná nadnárodná rozvojová stratégia zahrňujúca povodie rieky

Severovýchodná časť jazera Tisa (Tisza Tó) je súčasťou národného parku Hortobágy a nachádza sa tu vtáčia rezervácia

Tisa vytvorená na základe národných stratégií,

- Vypracovanie troch pilotných projektov s účasťou širokej verejnosti,
- Nástroj integrovaného hodnotenia vplyvov a dopadov (TIA modelovací program) vytvorený špeciálne pre projekt TICAD pre modelovanie a vytváranie scenárov ekonomických vplyvov, sociálnych a environmentálnych intervencií a ich vzájomne prepojených vzťahov. Týmto softvérom bude možné vizuálne prezentovať možné vplyvy rôznych rozhodnutí a opatrení vo vzťahu k využívaniu krajiny, životnému prostrediu a infraštruktúre. Z tohto dôvodu môže napomáhať tým, ktorí robia rozhodnutia pri rozvojových územných plánoch, napomáhať krajinárom a urbanistom lepšie pochopiť integrovaný charakter krajiny, poukázať na vedľajšie účinky plánovacích možností a modelovať najvhodnejšie riešenia prospešné pre zainteresované strany,
- Odporúčania pre národné vlády, odporúčania pre národné, regionálne a vybrané miestne aktivity.

Záver

Očakávame, že projekt prispeje k riešeniu otázok udržateľného integrovaného územného rozvoja územia povodia rieky Tisa a pomôže dosiahnuť udržateľný hospodársky systém, optimálne využívanie prírodných a kultúrnych zdrojov, vyvážené rozloženie konkurencieschopných oblastí rastu a prispeje k posilneniu vnútorných a vonkajších funkčných vzťahov v systéme osídlenia.

Pre SAŽP bude mať tento projekt prínos vo vytvorení nadnárodných partnerstiev a nových medzinárodných kontaktov, pri výmene skúseností a poznatkov v oblasti priestorového, resp. územného plánovania a v oblasti environmentálneho hodnotenia územia. Taktiež prispeje pri ďalších nadnárodných spoluprách v rámci iných medzinárodných projektov a v neposlednom rade k zlepšeniu materiálno-technického zabezpečenia organizácie a odbornému rastu zamestnancov. Veľkým prínosom pre organizáciu bude aj novovytvorený softvér, ktorým bude možné vizuálne prezentovať možné dopady rôznych rozhodnutí a opatrení vo vzťahu k využívaniu krajiny, životnému prostrediu a infraštruktúre pomocou modelovania a vytvárania rôznych scenárov. Viac informácií o projekte, jeho priebehu a priebežných aktivitách nájdete na webovej stránke projektu www.see-ticad.eu.

Mgr. Alena Kučeravcová, RNDr. Peter Bohuš

SAŽP – Centrum hodnotenia environmentálnej kvality regiónov Košice

Foto: archív autorky